

ROČNÍ ZPRÁVA O VÝKONU REGIONÁLNÍ FUNKCE MĚSTSKÉ KNIHOVNY V PRAZE

(ke dni 31. 12. 2015)

Městská knihovna v Praze (dále MKP) je zřizována hlavním městem Praha jako veřejná knihovna s univerzálním fondem pro oblast Prahy. Zároveň plní roli krajské knihovny v samosprávním územním celku kraje Praha. V rámci krajských funkcí poskytuje podporu a pomoc základním knihovnám zřizovaným především úřady jednotlivých městských částí.

Následující rozbor byl vytvořen v souladu s Metodickým pokynem Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky z roku 2014.

Zajištění a základní cíle regionálních funkcí Městské knihovny v Praze

Regionální funkce krajských knihoven jsou stanoveny zákonem č. 257/2001 Sb. o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). Cílem je zajištění veřejných knihovnických a informačních služeb občanům příslušného samosprávního celku.

V rámci regionálních funkcí má MKP uzavřenu smlouvu o poskytování služeb s celkem 40 knihovnami, z nichž je 20 základních knihoven s profesionálními pracovníky a 19 s pracovníky dobrovolnými. Kromě těchto knihoven s univerzálními fondy poskytujeme své služby i veřejné knihovně se specializovaným fondem organizace Cesty domů, z.ú. Seznam těchto regionálními funkcemi obsluhovaných knihoven je obsahem přílohy číslo 1.

Oblasti regionálních funkcí se v MKP věnuje především Oddělení metodiky služeb.

V průběhu roku 2015 došlo k personálním proměnám na místě krajského metodika. Po odchodu Mgr. Dagmar Volencové v první polovině roku převzal regionální funkce na krátkou dobu Filip Šír, Dis. Na podzim se podařilo stabilizovat personální zajištění nástupem nového metodika Bc. Jana Stejskala.

Krajský metodik je základním prvkem výkonu regionálních funkcí MKP. Je v trvalém kontaktu s obsluhovanými knihovnami a koordinuje všechny činnosti týkající se plnění regionálních funkcí. V případě potřeby využívá krajský metodik ke konzultacím a spolupráci specialisty z řad zaměstnanců MKP i odborné veřejnosti.

Na rozdíl od jiných krajů není v kraji Praha žádná z profesionalizovaných veřejných knihoven pověřena krajskou knihovnou výkonem regionálních funkcí, takže tyto jsou vykonávány výhradně Městskou knihovnou v Praze.

Regionální funkce MKP se soustřeďují do následujících oblastí:

1. Poradenská a konzultační činnost, plány, rozbor;
2. Statistika knihovnických činností;
3. Vzdělávání knihovníků, semináře a porady;
4. Tvorba výměnných knihovních fondů, jejich cirkulace a distribuce;

5. Technická pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů;
6. Pomoc při automatizaci, internetizaci a modernizaci místních veřejných knihoven

Šíře veřejnosti nabízených služeb, stejně jako personální a finanční zajištění, není u všech obsluhovaných knihoven stejná. Nicméně MKP se právě v rámci svých regionálních funkcí snaží dopad rozdílů mezi knihovnami na obyvatele a návštěvníky hlavního města Prahy minimalizovat. Příkladem je i pilotní projekt Metropolitní knihovna. Cílem je v maximální možné míře sjednotit a zjednodušit poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb na odpovídající úrovni veřejnými knihovnami po celé Praze.

1. Poradenská a konzultační činnost

Stěžejní role regionálních funkcí MKP spočívá v osobních návštěvách metodika na jednotlivých knihovnách, metodických radách a konzultacích poskytovaných obsluhovaným knihovnám. Zaměstnanci i zřizovatelé knihoven se obracejí na krajského metodika s žádostmi o informace a rady v různých záležitostech týkajících se provozu knihoven a poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb.

Mezi probíraná témata v roce 2015 patřilo mimo jiné:

- legislativa
- automatizace knihoven
- modernizace prostor knihoven
- akvizice dokumentů do knihovního fondu
- kulturní a vzdělávací akce v knihovnách
- možnosti poskytování služeb veřejnosti (přístup k internetu, zpřístupňování elektronických dokumentů, atd.)
- grantové financování knihoven
- zpracování statistických výkazů

Tyto konzultace probíhaly především formou telefonátů nebo e-mailové komunikace.

Městská knihovna v Praze na svém webu provozuje veřejně přístupnou sekci určenou informacím o místních knihovnách a pro místní knihovny (<http://www.mlp.cz/region>). Kromě adresáře místních knihoven se zde nachází celá řada zajímavých nebo důležitých internetových odkazů a článků.

2. Statistika knihovnických činností

Stejně jako v minulých letech i na počátku roku 2015 proběhl sběr statistických údajů o činnosti knihoven v roce předchozím (tj. za rok 2014). Celostátním sběrem je pověřeno Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (dále NIPOS). MKP jako krajská knihovna zajistila distribuci statistických dotazníků KULT 12-01 a následný sběr údajů od obsluhovaných knihoven.

Obsluhované knihovny kromě formuláře dotazníku obdržely i instrukce a návod na vyplňování. Velkou část obsluhovaných knihoven tvoří malé knihovny s neprofesionálními pracovníky. Především tyto knihovny během sběru dat často a intenzivně konzultovaly s krajským metodikem jednotlivé rubriky a jejich definice.

Po shromáždění údajů od knihoven provedla MKP kontrolu zaslaných formulářů a zajistila vložení statistických dat do aplikace pro elektronický sběr na stránkách NIPOSu. Touto podávací cestou se podařilo odevzdat statistiky za všech 40 knihoven včas a v podobě odpovídající požadavkům NIPOSu. Sumarizované údaje byly v základní podobě poskytnuty jako zpětná vazba obsluhovaným knihovnám.

3. Vzdělávání knihovníků, semináře a porady

MKP dbá na zvyšování kvalifikace knihovníků v místních knihovnách stejně jako na rozvoj svých vlastních zaměstnanců. Značná část vzdělávacích akcí z oblasti aktuálního odborného knihovnictví, zvyšování informační a počítačové gramotnosti nebo orientace v literatuře a knižní produkci je přístupna jak zaměstnancům MKP, tak i knihovníkům z knihoven obsluhovaných regionálními funkcemi. Kromě těchto akcí uspořádala MKP i vzdělávací akce určené výhradně pro místní knihovny. Jako příklad lze uvést školení novinek a pokročilého ovládání automatizovaného knihovního systému Clavius.

Mezi nejzajímavější školení a vzdělávací akce v roce 2015 patřily:

- Celodenní konference Do černého – zaměření na kreativitu v knihovnách – od pojetí služeb přes přístup ke čtenářům až k využívání a podpoře kreativity uživatelů.
- Setkání s lektory beletrie – recenze a ukázky z nejzajímavějších titulů, se kterými se setkali lektoři beletrie MKP
- RDA – praktické seznámení s novými katalogizačními pravidly
- Elektronické dokumenty, speciální zdroje a zahraniční knihovní portály – v rámci VISK 2
- Nové technologie a knihovny – v rámci VISK 2
- Elektronická informační gramotnost – v rámci VISK 2

Dvakrát se během roku 2015 uskutečnilo setkání knihovníků obsluhovaných knihoven v prostorách MKP. O tato setkání je mezi knihovníky zájem, třebaže se jej nikdy neúčastní zástupci ze všech knihoven. Během těchto setkání mají účastníci možnost vyměnit si navzájem zkušenosti a poznatky z provozu knihoven. Z debaty není vyloučen ani krajský metodik, který má možnost zjistit zpětnou vazbu k fungování regionálních funkcí a upozornit na plány do budoucna. Zároveň jsou tato setkání využívána krajským metodikem ke sdílení informací o trendech a dění v oboru.

V roce 2015 byla na setkáních probírána krom jiného i následující témata:

- Statistický dotazník KULT 12-01
- Centrální adresář knihoven
- Služby místním knihovnám v rámci regionálních funkcí MKP
- Možnosti rozvoje personalizovaných služeb ve veřejných knihovnách
- Komunitní role knihoven
- Zapojení knihoven do života obce i mimo budovy knihoven
- Elektronické knihy – způsoby půjčování a zpřístupňování

4. Tvorba výměnných knihovních fondů, jejich cirkulace a distribuce

V rámci regionálních funkcí nabízí MKP místním knihovnám možnost dočasného obohacení nabídky fondu zapůjčením výměnného souboru. V rámci výměnných souborů nabízí MKP k zápůjčce místním knihovnám jak krásnou, tak populárně naučnou literaturu. V menší míře je možné zapůjčit i audio nahrávky mluveného slova na CD. Zapůjčený soubor dokumentů je v dotyčné místní knihovně k dispozici jejím uživatelům obvykle po dobu půl roku. Výpůjčky knihovních jednotek z těchto souborů jsou součástí statistik místních knihoven. MKP si eviduje pouze počet zapůjčených souborů a počet svazků v těchto souborech.

Výběr knihovních jednotek do výměnného souboru provádí zaměstnanec místní knihovny ve spolupráci s odborným pracovníkem MKP. K dispozici je teoreticky celý fond Oddělení mobilních služeb MKP čítající přes třicet tisíc svazků. V roce 2015 se podařilo obměnit cca 8% tohoto fondu. Distribuci fondu mezi místními knihovnami a skladem MKP zajišťuje MKP v rámci rozpočtu regionálních funkcí svými služebními vozidly.

MKP v rámci akvizice získává do fondu Oddělení mobilních služeb i svazky, které jsou primárně určeny výhradně pro výměnné soubory. Nákup těchto dokumentů je financován z rozpočtu na regionální funkce. Fond výměnných souborů je tedy propojením s fondem celého Oddělení mobilních služeb rozšířen, avšak místní knihovny nejsou v nabídce fondu do výměnných souborů ochuzeny ani v oblasti novinek.

5. Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů

MKP nabízí místním knihovnám možnost krátkodobé zápůjčky přenosného skeneru čárových kódů za účelem provedení revize v automatizovaných knihovnách. Toto zařízení usnadňuje práci zaměstnancům místních knihoven, kteří mohou rychleji načítat identifikační čárové kódy dokumentů přímo na regálech. V roce 2015 tuto možnost využilo 7 obsluhovaných knihoven.

Kromě zápůjčky přenosného skeneru poskytuje MKP i konzultační a metodickou pomoc v oblasti revizí knihovních fondů. V roce 2015 žádná obsluhovaná knihovna nabídku fyzické přítomnosti metodika při revizi nevyužila.

Při osobních návštěvách na knihovnách věnuje krajský metodik pozornost rovněž stavu nabízeného fondu. Dochází k upozorňování na případnou neaktuálnost a neatraktivitu fondu. Zároveň vždy probíhá diskuze s knihovníky o preferencích jejich uživatelů a debata o využívání knihovního fondu. Knihovníci z místních knihoven mají kromě toho možnost v rámci vzdělávacích akcí získat povědomí o aktuální knižní produkci včetně hodnocení kvality jednotlivých vybraných titulů. Tímto se MKP snaží probudit v pracovnících místních knihoven vědomí potřeby průběžného aktualizování svých fondů.

6. Pomoc při automatizaci, internetizaci a modernizaci místních veřejných knihoven

V minulosti pomáhala MKP místním knihovnám při automatizaci zapůjčením IT techniky zakoupené z rozpočtů na regionální funkce. Tato zařízení pochopitelně zastarávají a jsou z místních knihoven postupně vracena zpět do MKP, nicméně stále je několik PC, monitorů, tiskáren i čteček čipových karet z majetku MKP v místních knihovnách využíváno.

V roce 2015 se podařilo zautomatizovat další knihovnu, takže v současné době je již 75% obsluhovaných knihoven automatizovaných. Místní veřejné knihovny s profesionálními pracovníky mají všechny zavedeny služby přes automatizovaný knihovní systém. Neautomatizované zůstávají jen některé nejmenší knihovny s dobrovolnými pracovníky.

Krajský metodik MKP poskytuje knihovnám v oblasti automatizace konzultace o vhodnosti řešení pro konkrétní knihovnu. Jedná se především o vysvětlování obsahu jednotlivých modulů knihovních systémů, případně doporučení v oblasti vybavení dalšími IT zařízeními. Současně vysvětluje přínosy automatizace především pro uživatele knihoven z řad obyvatel hlavního města Prahy. Při debatě s knihovníky není

probírána pouze stránka technického vybavení, ale i detaily interiéru v souladu s trendy moderního knihovnictví.

Projekt Metropolitní knihovna

V roce 2015 pokračovala MKP v pilotním projektu užší spolupráce organizačně samostatných knihoven s názvem Metropolitní knihovna. Knihovny v Praze mají různé zřizovatele. MKP používá jiný automatizovaný knihovnický systém než knihovny městských částí. Jejich fondy a evidence výpůjček i čtenářů jsou striktně odděleny. Nicméně poskytují své služby v jednom městě a jejich uživatelské skupiny se do značné míry prolínají. Projekt Metropolitní knihovny se snaží obyvatelům Prahy usnadnit využívání služeb napříč různými knihovnami a ve výsledku zkrátit cestu dokumentů ke koncovému uživateli.

V roce 2015 byly do projektu kromě MKP zapojeny místní veřejné knihovny v městských částech Kbely, Řepy a Zličín. O přidruženou spolupráci projevily zájem i mimopražské knihovny v Roztokách a Hostivici, jejichž obyvatelé do Prahy velmi často zajíždějí a místní knihovny by i jim rády usnadnily využívání knihovnických služeb.

MKP vyvinula webovou aplikaci, která překonává nekompatibilitu rozdílných knihovnických systémů a umožňuje v místních knihovnách vrácení fondu zapojených knihoven na všech těchto knihovnách bez rozdílu. Program Koniáš, knihovní systém MKP, má funkce potřebné pro projekt Metropolitní knihovny zabudované přímo v sobě.

Čtenář může vrátit výpůjčku ze zapojené knihovny na libovolné další do projektu zapojené knihovně, přičemž knihovna, které dokument patří, obdrží upozornění, že tento dokument byl vrácen. Stejně se nakládá i se zapůjčenými výměnnými soubory do těchto knihoven. Pokud je vrácena knihovní jednotka z některého výměnného souboru zapůjčeného do místních knihoven Kbely, Řepy nebo Zličín, tento dokument je opět vrácen zpět do knihovny se zapůjčeným výměnným souborem. Logistiku svážení a rozvážení dokumentů zajišťuje MKP prostřednictvím externí firmy. Čtenář vrátí vypůjčený dokument v té ze zapojených knihoven, která mu v daný moment nejvíce vyhovuje a není nucen ke zbytečnému cestování po Praze.

Financování výkonu regionálních funkcí Městské knihovny v Praze

Na výkon regionálních funkcí v roce 2015, podobně jako v minulých letech, obdržela MKP prostředky z rozpočtu hlavního města Prahy. Dotace je součástí neinvestičního příspěvku do rozpočtu MKP. Každoročně je na poskytování podpory knihovnám v kraji Praha alokována částka přesahující dva miliony korun. V roce 2015 činily celkové náklady 2 404 039,- Kč (viz příloha číslo 2).

Zpracoval: Bc. Jan Stejskal, metodik pro regionální funkce MKP

V Praze dne: 11. 3. 2016

RNDr. Tomáš Řehák
ředitel Městské knihovny v Praze

Seznam zkratk:

IT – informační technologie

KULT 12-01 – roční výkaz o veřejné knihovně pro potřeby statistiky Ministerstva kultury

MKP – Městská knihovna v Praze

NIPOS - Národní informační a poradenské středisko pro kulturu

VISK 2 – grantový program Ministerstva kultury pro oblast mimoškolního vzdělávání knihovníků

Přílohy:

1. Statistický výkaz výkonu a financování regionálních funkcí za rok 2015
2. Adresář místních veřejných (základních) knihoven na území Kraje Praha